

МЕСЕЧЕН ИЗВЕШТАЈ

за состојбата со човековите
права на ЛГБТИ луѓето
во Македонија

01 2019

содржина

Општ контекст

Состојбата со човековите права на ЛГБТИ во Македонија

Дискриминација и вознемирување

Студии на случај:

- Што или кој го опструира Законот за дискриминација?
- Народниот правобранител не утврди дискриминација и вознемирување во случајот со транс жените на аеродромот во Скопје

Транс заедница

- Пресуда од Европскиот суд за човекови права - Македонија со обврска за донесување на закон за правно признавање на родот

Општ контекст

Месец јануари беше месец во кој ЛГБТИ луѓето во државата беа именувани како „спорна категорија“ од страна на вицепремиерот Бујар Османи на емисија на национална телевизија. Изјавата на вицепремиерот беше дадена во контекст на предлог - Законот за спречување и заштита од дискриминација кој веќе девет месеци е заглавен во собраниска процедура без изгледи да биде усвоен во догледно време. Вицепремиерот посочи дека според него веројатно сè уште постојат предрасуди кај политичките партии или пак самите политички партии мислат дека им постојат предрасуди кај електоратот што го претставуваат, па поради ова ЛГБТИ луѓето се дел од „спорна категорија“. Усвојувањето на законот во Комисијата за труд и социјална политика упорно се одложува од страна на претседавачот, претседателот Влатко Ѓорчев, додека други закони, подготвени подоцна поминуваат на комисијата.

Националната мрежа за борба против хомофобија и трансфобија излезе со јавна [реакција](#) на пречките и опструкциите со кој се соочува овој закон и со осуда за изјавата на вицепремиерот насочена кон ЛГБТИ луѓето во државата, а поддршка пристигна и од меѓународната заедница која посочи дека предметниот закон овозможува заштита на човековите права на сите граѓани и дека истиот реформски е многу важен за државата.

Состојбата со човековите права на ЛГБТИ во Македонија

Во текот на месец јануари од страна на Европскиот суд за човекови права беше донесена историска пресуда за транс заедницата во државата. Со пресудата судот ја задолжи државата да донесе посебен закон кој ќе им овозможи на трансродовите луѓе брза, транспарентна и пристапна постапка за правно признавање на родот. Недостатокот од законска регулатива која сеопфатно го регулира правното признавање на родот и постапката за промена во личните документи на транс луѓето, донесе голема правна несигурност и низа сериозни секојдневни проблеми кај овие луѓе, кои државата сега има обврска да ги адресира во посебен закон.

Дискриминација

Студии на случај

Што или кој го кочи Законот за спречување и заштита од дискриминација?

Република Македонија се соочува со очигледни пречки во процесот на донесување на Законот за спречување и заштита од дискриминација. Имено, Предлог - Законот веќе девет месеци е заглавен во собраниска процедура без изгледи да биде усвоен во догледно време, а дополнително на 22 јануари, вицепремиерот Бујар Османи даде изјава во која истакна дека ЛГБТИ заедницата е спорна категорија, проблематизирајќи го на тој начин донесувањето на овој закон. И покрај тоа што процесот на подготвување на законот беше исклучително инклузивен и како резултат се креираше законско решение кое ги исполнува сите услови и препораки за обезбедување соодветна и ефективна заштита од дискриминација, истиот се соочува со опструкции од страна на опозициската партија ВМРО и партијата ДУИ.

Во сите извештаи на Европската комисија за напредокот на Македонија, нотирано е дека државата има обврска да обезбеди ефективна заштита од дискриминација на сите граѓани, вклучувајќи ги ЛГБТИ луѓето преку вметнување на сексуалната ориентација и родовиот идентитет како дискриминациски основи во Законот за спречување и заштита од дискриминација. Токму од овие причини, носењето на нов закон беше дел од реформските приоритети на Владата на Република Македонија како дел од Планот 3-6-9. И покрај сето ова, Законот за спречување и заштита од дискриминација уште од мај 2018 година е во процедура во Собранието и се уште нема поминато на Комисијата за труд и социјална политика, како матична комисија за овој закон. Усвојувањето на законот во Комисијата за труд и социјална политика упорно се одложува од страна на претседавачот, претседателот Влатко Ѓорчев, додека други закони, подготвени подоцна поминуваат на комисијата. Пратениците од опозицијата, но и пратениците на ДУИ во комисијата гласаа против предлогот законот да биде прва точка на дневен ред.

Додека пратениците го блокираат овој закон повеќе од осум месеци во Собранието, истите изгласаа измени на Кривичниот закон со кој се овозможи изречна заштита од дела од омраза со експлицитно споменување на сексуалната ориентација и родовиот идентитет. Дополнително пратениците од опозициската ВМРО ДПМНЕ предложија и амандман во Законот за аудио и аудио-визуелни медиумски услуги за внесување на сексуалната ориентација и родовиот идентитет во основите за заштита од говор на омраза во медиумите, а ДУИ го поддржаа истиот.

Дополнително, изјавата на вице-премиерот Османи, дадена во ТВ емисијата „Топ тема на ваша страна“ ги потврди сомнежите и стравувањата дека блокадата на усвојувањето на Законот за спречување и заштита од дискриминација во Собранието е токму поради негрижата за унапредувањето на човековите права на сите граѓани, меѓу кои и ЛГБТИ луѓето. Со изјавата се потврди перцепцијата дека и покрај смената на власта во јуни 2017 год, не се променија политиките ниту ставовите на институциите кон ЛГБТИ луѓето. Особено сме загрижени што ваквата изјава доаѓа од вице-премиерот Османи, во чиј мандат е евроинтеграцијата на државата, кој наместо да биде промотор на демократизација, владеење на право и заштита на темелните човекови права, за жал, станува промотор на негативните стереотипи и предрасуди кон ЛГБТИ луѓето.

По [реакцијата](#) на изјавата на вице-премиерот, истиот изјави дека бил изваден од контекст и дека смета дека и електоратот и луѓето созреваат во однос на ова прашање и дека ДУИ го рефлектира тој став и поддршка.

Препорака:

Законот за спречување и заштита неопходно е да биде усвоен во најбрз можен рок и без натамошно неосновано одложување. Овој закон не е закон за ЛГБТИ заедницата, туку сеопфатно законско решение кое цели да изгради ефикасен систем за спречување и заштита од дискриминација за сите граѓани врз било која основа.

Народниот правобранител не утврди дискриминација и вознемирување во случајот со транс жените на аеродромот во Скопје

Во [месечниот извештај за октомври](#) презентирани беше случај на вознемирување и дискриминација на две транс жени на аеродромот во Скопје. За случајот беа испратени претставки до Комисијата за заштита од дискриминација, Народниот правобранител и Министерството за внатрешни работи - Сектор за внатрешна контрола. Во текот на месецјануари, Народниот правобранител достави известување во кое наведе дека постапувајќи по претставката истиот доставил

барање со укажување до Секторот за гранични работи и миграција во кое ги навел наводите од претставката и укажал на потребата надлежните служби најитно да спроведат соодветна обука и тренинг на сите гранични полициски службеници во насока на нивно сензибилизирање кон овој вид на лица кои транзитираат или доаѓаат на посета во Македонија. Народниот правобранител препорачал и преземање мерки за запознавање на сите службеници со соодветната домашна и меѓународна пракса која се однесува на заброта на вршење на дискриминација по било кој основ. Дополнително во известувањето е наведено дека од страна на МВР добиен е одговор на претставката со кој Народниот правобранител бил известен дека извршени биле регуларни проверки на патни исправи и со транс-жените се постапувало учтиво, а бидејќи се работи за несовпаѓање со изгледот било направено верифицирање со друг службеник.

Согласно известувањето, Народниот правобранител не утврдил дека се повредени начелата на недискриминација и дека е сторено вознемирување врз основа на родов идентитет и само дал укажување за потребата од тренинзи за сензибилизација кон „овој тип на лица“ и препорачува преземање на мерки за запознавање на службениците со легислативата во областа на дискриминација. Народниот правобранител не ги земал предвид наводите дека транс жените биле изложени на потсмев и коментари од неколку службеници и дека не се работело само за проверка и верификација од надреден службеник како што е наведено од МВР. Имено, со своето однесување, непотребните коментари, чекањето, повикувањето на колегите и исмејувањето, полициските службеници на аеродромот создале непријателска и понижувачка средина, го отежнале пристапот и го повредиле достоинството на транс жените. Со тоа што ги повикувале своите колеги за да ги видат пасошите и транс жените, го повредиле и правото на приватност и ги изложиле непотребно на исмевање кое резултирало со повреда на достоинството.

Препорака:

Укажувањата за потребите од преземање на мерки не се соодветен механизам во борбата против дискриминаторско и вознемирувачко однесување и постапувања од страна на полицијата, а особено кога се работи за луѓе од ЛГБТИ заедницата, а тоа може да се заклучи од досегашната пракса. Бројот на пријави на случаи на несоодветно постапување од страна на полициски службеници расте, а неосудувањето на таквото однесување од страна на телата за еднаквост и неказнувањето на службениците од страна на Секторот за внатрешна контрола, само го охрабруваат ваквото однесување и постапување и ја зголемуваат недовербата кон механизмите за заштита. Од исклучителна важност е Народниот правобранител соодветно да постапува во вакви случаи и да утврдува дискриминација и вознемирување, со цел да се обезбеди соодветна заштита кога истата не се обезбедува преку друг механизам. Овој случај и справувањето на институциите со истиот, се показател каде системот ги изневерува маргинализираните и колку е силна потребата од реформа.

Транс заедница

Пресуда од Европскиот суд за човекови права - Македонија со обврска за донесување на закон за правно признавање на родот

Во текот на месец јануари, Европскиот суд за човекови права ја донесе првата пресуда во корист на трансродов маж со која утврди дека постоечката законска рамка во Македонија има јазови и сериозни недостатоци кои го довеле транс лицето во ситуација на стрес и несигурност во признавањето на неговиот родов идентитет. Случајот беше инициран од Коалицијата МАРГИНИ преку адвокатката Наташа Бошкова од истата организација и адвокатот Константин Кожокариу од Велика Британија. Адвокатите го застапуваа случајот „Икс против Македонија“ пред Европскиот суд уште од 2016 година.

Подносителот кој е трансродов маж од Македонија ја поднесе тужбата против Македонија поради недостаток на законска рамка и ефективен правен лек за правно признавање на родот и арбитрерно и неоправдано наметнување на барање за генитална операција од страна на институциите на државата како услов за промена на ознаките за пол во личните документи. И покрај тоа што уште во 2011 година транс лицето добило одобрение од Министерството за внатрешни работи за промена на името и презимето во личните документи, Управата за водење на матични книги го одбила неговото барање за промена на ознаките за пол и матичниот број, давајќи објаснување дека лицето нема извршено операција за потврда на родот. Обврската што Управата му ја наметнала на лицето за доставување на медицинска документација не била заснована на ниту една

законска одредба, поради што лицето ја обжалilo одлуката на Управата пред Министерството за правда, а потоа и до Управниот суд. Од 2011 година сè до денес, случајот трипати бил пред Управниот суд, при што Управниот суд во два наврати ја усвоил тужбата на транс лицето и ја задолжил Управата да донесе законито решение врз основа на домашното законодавство и праксата на Европскиот суд за човекови права. И покрај ваквите одлуки на Управниот суд, Управата во последната своја одлука се прогласила за ненадлежна да постапува по случајот, иако во меѓувреме Управата извршила промена во други два случаи, исто така врз основа на одлуки и задолжување од страна на Управниот суд.

Земајќи го горенаведеното предвид, Европскиот суд за човекови права постапувајќи по овој случај утврди дека државата го прекршила членот 8 од Европската конвенција за заштита на човекови права и основни слободи, со што му го прекршила правото на приватен и семеен живот на транс лицето, а кое се однесува и на родовиот идентитет како компонента на личниот идентитет. Судот во пресудата јасно нагласува дека ова се однесува “на сите индивидуи, вклучувајќи ги и трансродовите луѓе, како апликантот, кои немаат извршено операција за промена на родот, или кои не сакаат да се подложат на таков третман.” Воедно Судот заклучува дека постојната законска рамка во Македонија не обезбедува “брзи, транспарентни и достапни процедури” за промена на родовиот маркер во личните документи.

По оваа одлука, Македонија има обврска да донесе закон кој ќе им овозможи на трансродовите луѓе брза, транспарентна и пристапна постапка за правно признавање на родот.

Извештајот е подготвен во рамки на проектот
„Унапредување на човековите права и слободи на ЛГБТИ луѓето во Македонија“
поддржан од Постојаното претставништво на Кралството Холандија во ОБСЕ.

